

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני – סיפור קצר
פרק שלישי – רומאן ונובלה
פרק רביעי – דרמה
פרק חמישי – סיפור שלא נלמד
- משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).
הפרק הרביעי (דרמה – 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב ב**טיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 1-18:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-6),
ועל שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 או משירת המחצית השנייה
של המאה ה-20 (שאלות 7-18) (לכל שאלה — 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי פי נעורים כנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, בצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

כיצד הלשון הצוירית בשיר מעצבת תקופות שונות בחייו של אדם? הסבר והדגם את דבריך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

שחי לאל / שלמה אבן-גבירול

שחי לאל, יחידה התכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
לעולמך פני לילה ניומה, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
משולה את בחיותך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
הלא אם יוצרך טהור ננקי — / דעי כי כן טהורה את ותמה.
חסין ישא שחקים על זרועו — / כמו תשאי גויה נאלמה.
זמירות קדמי, נפשי, לצורך / אשר לא שם דמותך באדמה
קרבי, ברכו תמיד לצורכם / אשר לשמו תהלל כל נשמה!

על פי בתים 3-5 בשיר, תאר את ההקבלה בין הנשמה לאל, והסבר את תפקיד ההקבלה בבניית

המשמעות של השיר.

/המשך בעמוד 3/

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריה.

טֶרֶם הָיִיתִי / שלמה אבן-גבירול

טֶרֶם הָיִיתִי חֲסֵדָה בְּאֵנִי / הַשֵּׁם לִישׁ אֵין וְהַמְצִיאֵנִי.
מִי הוּא אֲשֶׁר רָקַם תְּמוּנָתִי? וּמִי / עָצַמִי בְּכוֹר יָצַק וְהַקְפִּיאֵנִי?
מִי הוּא אֲשֶׁר נִפַח גְּשֵׁמָה בִּי? וּמִי / בְּטֶן שְׂאוֹל פָּתַח וְהוֹצִיאֵנִי?
מִי נִהְגֵּי מְנוּעוּרֵי עַד-הַלֵּם? / מִי לְמַדְנִי בֵּין וְהַפְלִיאֵנִי?
אֲמָנָם אֲנִי חֹמֶר בְּקֶרֶב יָדָה / אֶתָּה עֲשִׂיתָנִי, אֲמַת, לֹא אֲנִי.
אוֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי וְלֹא אֲמַר לָהּ, / כִּי הַעֲרִים נָחַשׁ וְהִשִּׂיאֵנִי.
אֵיכָה אֲכַחַד מִמֶּךָ חֲטָאִי? הֲלֹא / טֶרֶם הָיִיתִי חֲסֵדָה בְּאֵנִי!

בחר בשלוש מן השאלות הרטוריות בשיר, ופרש אותן.
מהו התפקיד של שאלות אלה בשיר? הסבר את דבריך.

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריה.

לא זכיתי באור מן ההפקר / חיים נחמן ביאליק

לא זכיתי באור מן ההפקר,
אף לא-בא לי בירשה מאבי,
כי מסלעי וצורי נקרתי
והצבתיו מלבבי.

ניצוץ אחד בצור לבי מסתתר,
ניצוץ קטן - אף כלו שלי הוא,
לא שאלתי מאיש, לא נגבתיו -
כי ממני ובי הוא.

ומחת פטיש צרותי הנדולות
כי יתפוצץ לבבי, צור-צוּי,
זה הניצוץ עף, נתן אל-עיני,
ומעיני - לתרתי.

ומחרוץ יתמלט ללבבכם,
ובאור אשכם הצתי, יתעלם
ואנכי בחלבי ובדמי
את-הבערה אשלם.

"איך שיר נולד?" - הסבר את התשובה של המשורר על שאלה זו בשיר "לא זכיתי באור מן ההפקר".

בתשובתך התבסס על הלשון הציורית בשיר.

/המשך בעמוד 4/

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

חֹזֶה, לֵךְ בְּרַח / חיים נחמן ביאליק

„לֵךְ בְּרַח?” – לֹא־יִבְרַח אִישׁ כְּמוֹנִי!
הַלֹּךְ בְּלֹאט לְמַדְנִי בְּקָרִי,
גַּם דַּבֵּר כֵּן לֹא־לְמַדָּה לְשׁוֹנִי
וּבְקָרְדִים כְּבֵד וּפֶל דְּבָרִי.

וְאִם־פָּחִי תָם לְרִיק – לֹא־פִשְׁעִי,
חַטֹּאתְכֶם הִיא וְשֵׁאוֹ הַעֲוֹן!
לֹא־מֵצֵא תַחֲתֵיו סֶדֶן פְּטִישִׁי,
קָרְדָמִי כֹּא בְּעֵץ רִקְבוֹן.

אֵין דְּבַר! אֲשֵׁלִים עִם־גּוֹרְלִי:
אֶת־כְּלִי אֶקְשֶׁר לְחַגְרָתִי,
וְשִׁכִּיר הַיּוֹם בְּלִי שְׂכָר פְּעָלִי
אֲשׁוּבָה לִי בְּלֹאט כְּשִׁבְאַתִּי.

אֶל־נְוִי אֲשׁוּב וְאֶל־עַמְקֵיו
וְאֶכְרַת בְּרִית עִם שְׂקָמֵי יַעַר;
וְאַתֶּם – אַתֶּם מְסוּס וְרִקְב
וּמְחַר יֵשָׂא כָלְכֶם סֶעַר.

בתחילת השיר המשורר מצהיר "לא־יברח אִישׁ כְּמוֹנִי!".

האם המשורר מקיים הצהרה זו? הסבר ונמק את דבריך על פי שני הבתים המסיימים את השיר.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ואם ישאל המלצר / חיים נחמן ביאליק

„לא, כי נָשְׂרָה עַל-דָּף גְּמְרָא קְדוּשָׁה.
גְּמְרָא הִיְתָה לְקַנְי שְׁעִירַת גּוֹיִלִים וּמַעֲוָכָה,
וּבְכַרְסָּה – שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שֶׁל-זְּקֵנוּ הַלְבָּן,
חוּטֵי צִיצִיּוֹת פְּסוּלוֹת שֶׁל-טִלְיֹתוֹ הַקְּטָנָה
וּסְמָנִים שֶׁל-הַרְבֵּה טְפוֹת חֶלֶב וְשֶׁעוֹה,
וּבְגִמְרָא הַזֹּאת, בְּמַעֲזֵי אוֹתִיוֹת מֵתוֹת
בְּדָד פְּרָפְרָה נִשְׁמָתִי.”

– וּתְחַזְּקֵנִי? –

„לא, פְּרָפְרָה וּתְשׁוּרָר, מְלֹאכִי!
בְּאוֹתִיוֹת הַמֵּתוֹת שִׁירֵי חַיִּים הַקְּרוּ,
וּבְאֲרוֹן סִפְרֵי זְקֵנֵי מְתֵי עוֹלָם נִדְעָעוּנוּ.
שׁוֹנִים הָיוּ הַשִּׁירִים: עַל-עֵב קִטְנָה וּבְהִירָה,
עַלִי קָרְן הַזֶּהָב וְעַלִי דְמָעָה מִזְהִירָה,
עַלִי צִיצִיּוֹת פְּסוּלוֹת וְעַלִי טְפוֹת שֶׁל-שֶׁעוֹה –
אֵךְ שִׁיר אֶחָד לֹא יָדָעָה – שִׁיר עֲלוּמִים וְאֶהְבָּה.
וּתְכַל לְצֹאֵת, וּתְהַמָּה, וְלֹא-מַצָּאָה תְּנַחֲמוּמִין,
וּתְתַעַלֵּף עַד-כְּלוֹתָהּ, וְהִי צֶרֶף-לָהּ עַד-מָוֶת.
פַּעַם אַחַת פָּקַדְתִּי אֶת-גְּמְרָתִי הַבְּלָה –
וְהִנֵּה פְּרָחָה מְחוּכָה נִשְׁמָתִי.”

וְעַדִּין הִיא טְסָה וּמְשׁוֹטְטֶת בְּעוֹלָם,
מְשׁוֹטְטֶת וְתוֹעָה וְאֵינָה מוֹצֵאת תְּנַחֲמוּמִין;
וּבְלִילוֹת הַצְּנוּעִים שֶׁבְּתַחֲלֵת כָּל-חֹדֶשׁ,
בְּהַתְּפַלֵּל הָעוֹלָם עַלִי פְּגִימַת הַלְבָּנָה,
הִיא מְתַרְפָּקָה בְּכִנְפָּהּ עַלִי שְׁעַר הָאֶהְבָּה,
מְתַרְפָּקָה, דוֹסְקָת וּבוֹכִיָּה בְּתִשְׁאִי,
וּמְתַפְּלָלָה עַל-הָאֶהְבָּה.”

בְּנִי, נִשְׁמָתְךָ אֵינָה? –
„שׁוּט בְּעוֹלָם, בְּקִשְׁנָה, מְלֹאכִי!
יֵשׁ בְּעוֹלָם כָּפָר שְׂאֵנָן, מְקַף חוֹמַת יְעָרִים,
וְלִכְפֹּר רְקִיעַ תְּכֵלֶת, בְּלִי מַצָּרִים רְקִיעַ,
וְלִרְקִיעַ הַתְּכֵלֶת בְּתִיחֻדָּה בְּאִמְצָע:
עֵב וְחִידָה, לְכַנֵּה וּקְטָנָה.
וּבְצִהָרֵי יוֹם קִיץ בְּדָד שְׁחֵק-שֵׁם יָלֵד,
יָלֵד עוֹבֵב לְנַפְשׁוֹ, רֵךְ וְחִיד וְחוֹלָם –
וְאֵנִי הוּא הַיָּלֵד, מְלֹאכִי.
פַּעַם אַחַת הִתְעַלֵּף כָּל-הָעוֹלָם וַיִּשְׁתַּק,
לְשֵׁתִי עֵינֵי הַיָּלֵד הַשְּׂמִימָה נִמְשָׁכוּ,
וַיִּרְאָנָה הַיְחִידָה, הַזֶּכֶה, הַבְּרוּרָה,
וּנְפִשׁוֹ יִצְאָה בְּרֵאוֹתוֹ, כְּצֹאֵת יוֹנָה מִשׁוֹבְכָה,
אֵל הָעֵב הַנְּחַמְדָּה.”

– וּתְמוּגֵנִי? –

„גַּם-שְׂמֵשׁ יֵשׁ בְּעוֹלָם, מְלֹאכִי!
אַת-נִשְׁמָתִי הַצִּיֵּלָה קָרְן פִּז רְחֻמְנִיָּה,
וְעַל-כִּנְפֵי הַזֶּהָר יָמִים רַבִּים פְּוֹה
כְּצִפְרֵת לְכַנֵּה;
פַּעַם רְכִבָּה בְּפִקֵּר עַל-גֵּב קָרְן הַזֶּהָב,
הַלוֹף הַלְכָה לְבַקֵּשׁ פְּגִימַת טַל בֵּין הַדְּשָׁאִים,
וְדְמָעָה זָכָה וְתִמָּה אוֹ עַל-לְחֵי רְעֵדָה,
וְתוֹדָעוּעַ הַקָּרְן וְנִשְׁמָתִי צָנְחָה –
וּתְשַׁתְּקַע בְּדְמָעָה.”

– וְתִיכְשֵׁנִי? –

תאר והסבר את הזיקה של הילד אל הטבע, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשני הבתים הראשונים

בשיר.

/המשך בעמוד 6/

שירת המאה ה' 20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה' 20

שירי לאה גולדברג

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד / לאה גולדברג

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו בתלך התם.
ומחשוף כף-רגלך ילטף בעלי האספסת,
או שלפי-שבלים ידקרוך ותמתק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפוחי הדופקת
על כתפיה, חזה, צנארה, וראשה רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב כף השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשום ורגוע,
וראית את השמש בראי-השלולית הנהב,
ופשוטים הדברים ותיים, ומתר בם לנוע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך. לא נצרכת בלחט
השרפות, בדרךכים שסמרו מאימה ומדם.
ובישר-ללב שוב תהיי ענוה ונכנעת
כאחד הדשאים, כאחד האדם.

מה מאפיין את ההליכה בשדה, כפי שהיא מתוארת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ארן / לאה גולדברג

כֵּאֵן לֹא אֶשְׁמַע אֶת קוֹל הַקּוֹקְזָה.
כֵּאֵן לֹא יִחְבֹּשׁ הָעֵץ מְצַנְנֵת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרְנָיִם הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתַי שְׁקָמָה לְתַחֲנִית.

צִלְצוֹל הַמְחַטִּים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלְדוֹת לְמַרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקַרְח יִקְרַק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְבֻרִיָּה.

אוֹלֵי רַק צְפָרִי־מַסַּע יוֹדְעוֹת -
בְּשֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתֻכֶם אֲנִי בְּשֵׁתְלֵתִי פְּעָמִים,
אֲתֻכֶם אֲנִי צְמַחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׂרְשֵׁי בְּשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

ההזדהות של המשוררת עם עצי אורן בונה את משמעות השיר.

הסבר והדגם קביעה זו.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

<p>ב</p> <p>בְּשֵׁמֶשׁ הַיָּא הִיָּתָה עֲלֶיהָ זָהָב נוֹפֵל,
בְּפֶרֶחַ הַיָּא הִיָּתָה טָפָה שֶׁל דְּבִשׁ אֶפֶל,
וְאֵגֶל טַל בְּנִחִיל שֶׁל כּוֹכָבִים –
וּפֹה הִיא צֵל.</p> <p>מְלָה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנִחִיל הַמְצֵל צֵל,
בְּשׁוֹרֵת רְצוֹן נִמְרָץ בְּחוּף שָׁרֵב עֵצֵל,
תְּנִיעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמִדּוּמִים –
וּפֹה הִיא צֵל.</p> <p>ג</p> <p>מִדְּבִשֶׁךְ? מִי יוֹפֵר אֶת דְּבִשֶׁךְ?
הוּא שֶׁם, הַרְחֵק, בְּכַוֵּנָה.
כָּאן, בְּשֵׁמֶשׁ מוֹאֲרָה, גּוֹפֵף, רֵאשֶׁף –
כִּלְךָ עֵקֶץ, שְׂנָאָה אֵין-אוֹנִים עֲלוּבָה וְעוֹרָה.
הַפְחַד הוֹרָג.
הַשְּׁמֵרִי לְנִפְשֶׁךְ.</p> | <p>א</p> <p>בְּרִבּוּעַ חֲלוֹן מוֹאֵר –
עַל שֵׁמֶשׁ, מִבְּחוּץ,
צִלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה
כִּמְעַט אֵין לְרֵאוֹת אֶת כְּנָפֶיהָ.</p> <p>הַפּוֹכָה.
גוּף צָר.
שֵׁשׁ רִגְלִים דְּקוֹת –
בְּגִלּוּי עֵירֹם,
בְּאִיּוֹם מְלַעַר
זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.</p> <p>אֵיךְ נִבְחָרִי אוֹתָה בְּדְבָרֵי שִׁירָה?
אֵיךְ נִשִּׁיר וְמָה?
יְבוֹא יֵלֵד קֶטֶן וְיֵאמֵר:
הַמְלָכָה עֵירָמָה.</p> |
|---|---|

כיצד מתוארת הדבורה בכל אחד משלושת חלקי השיר? הסבר והדגם את דבריך.

10. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג
(המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחרי.

ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השכמה ברחוב בפרי
ולבלובו של גן בטרחם פרי
בלבן תפרחתו יפתח האר.

ומה מאד צחקה באמרי
כי אל השחר הענו כורד
אקרוב ואקטפנו למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

את זרועה נשאת, התזכר?
והנידו את ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטר צחר.

מאחורי גבך הכפר בעור,
תחלונות נצטלצלו עם ריח -
ולא היה בינינו אלא אור.

רגע אהבה קסום ושימורו — כיצד הם משולבים זה בזה בסונט?
הסבר והדגם את דבריך.

שירת המחצית השנייה של המאה ה-20

אם בחרת לענות על חלק זה, ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

זהויות

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשוניים / ארו ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים הירקנים בירק אחר.
מזן הצפרים המחליבות חלב מתוק מכל מתוק,
מערש זמירי אלף לילה ועוד לילה.

אמי אמי

שהרתיקה רעות
באצבעות צרדות
בהלקאות חזה
ובשם כל האמהות.

אבי אבי

אשר עסק בעולמות
אשר קדש שבתות בעראק נקי
אשר היה בקי מאין כמוהו
בהלכות בית כנסת.

אני אני

שהרסקתי עצמי
הרחק אל תוף לבי
שכשהפל היו ישנים
הייתי משגן
הרחק אל תוף לבי
מסות קטנות של בך
ביהודית
מרוקאית.

הסבר את הקשר בין שם השיר ובין המבנה שלו ודרכי העיצוב בו.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כל הדורות שלפני / יהודה עמיחי

כל הדורות שלפני תרמו אותי
קמעה קמעה כרי שאוקם כאן בירושלים
בבת אחת, כמו בית תפלה או מוסד צדקה.
זה מחייב. שמי הוא שם תורמי.
זה מחייב.

אני מתקרב לגיל מות אבי.
צואתי מטלאת בהרבה טלאים,
אני צריך לשנות את חיי ואת מותי
יום יום כרי לקים את כל הנבואות
שנבאו אותי. שלא יהיו שקר.
זה מחייב.

עברתי את שנת הארבעים. יש
משרות שבהן לא יקבלו אותי
בשל כך. אלו הייתי באושוויץ,
לא היו שולחים אותי לעבד,
היו שורפים אותי מיד.
זה מחייב.

צירוף המילים "זה מחייב" חותם כל אחד מבתי השיר.

הסבר מה מחייב את המשורר, ומהי המשמעות של מחויבות זו. הדגם את דבריך.

מה זאת אהבה?

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר לאוהבים הנבונים / נתן זך

שיר לאוהבים-הנבונים
אשר בתבונה יאהבו.
ימיהם בנעימים יחלפו,
גם בדרתם שאול לא יזקינו,
נצח לא יפרדו, יחד יחיו
בבית אחד.

שיר לאוהבים הנבונים
על משפכם באין מלה.
ביד אחת את המנורה יכבו,
יחד יעצמו את עיניהם,
זה את זה יברכו,
ובעת האחד קורא –
את האור הקטן ידליק הוא.
את נשימת ילדיהם שומעים שעון
ורוח חצות.

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בנו להם בית ואת דלתו נעלו.
הגיפו היטב את התריסים, בחוץ קר
ורוח ומצפים בחוץ למטר.
אורח לא יבוא בלילה אשר בזה
וכי יבוא – אל תפתחו את הדלת. מאחר
ורק קר נושב בעולם. וגם המשורר
ממצוקה, לא משפע הוא שר. השארו
חבוקים.

בשיר יש ניגוד בין פנים לחוץ. כיצד בא הניגוד לידי ביטוי בשיר?
הסבר את התפקיד של ניגוד זה בבניית משמעות השיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

חנה ידעה / ט' כרמי

חנה ידעה מה טמון בתפוח.

היא לא נולדה אֶתמול.

מִבֵּין צלעותיו של אדם

היא השגיחה במעשי בראשית,

הקשיכה לרחש דשאים ושרצים.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.

המים זעמו, הלבנה השחיתה,

האותיות זקפו את קוציהן,

חיתול-שדה טרפו את השמות,

והקול אמר: כי טוב.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.

כי טוב, כי טוב, ושוב כי טוב,

זרמה של עדנים,

גן לדגמה, משקה, רוי,

אם למופת, אשרי כל חי.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.

לאור היום וכדעה צלולה,

גופה העירם מכהה אור תמה,

היא קראה דרור לתולעת הגדולה

שתכרסם את שרשי העצים.

הסוף היה טוב.

אדם, זעתו נגרת כנהר,

הונדה בפנייה לאור הקרב

כי לא נותרו בו שמות,

כי פחתיו כלו מרב טובה,

כי טוב.

כיצד מעוצבת דמותה של חנה בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 14/

לחיות בארץ-ישראל

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אני בסך הכל / אריה סיון

אני בסך הכל כמו פרח בחמה.
אבותי עלו כרות סערה על החולות,
שחלו, נכשו, נטעו, עדרו
ואני בשמש, משהו יפה.
אחים שלי, רציניים פנצולי שואה,
עשו לכהיהם
ואני אחרי תענוגים קטנים
בשדות פרגים ואפונים.
ובכל-זאת גם לי חלק
יש באדמה הזאת, ולא בזכות אבות:
עיני, ששולשח אלפים (אולי יותר) שנים
עצבו את צורתן,
מושכות את אבקה של ארץ ישראל.

הסבר את ההבדלים בין הזיקה של המשורר לארץ-ישראל ובין הזיקה של אבותיו ואחיו אליה.
לדעתך, מהי המשמעות של הבדלים אלה? נמק את דבריך.

/המשך בעמוד 15/

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

גם הנוטשים / משה דור

גם הנוטשים, אם העברית הייתה צעקת
חייהם הראשונה, נושאים בסתר בשרם הפנימי
ירקון קטן, שתיים שלש אבני ירושלים או
מלוא הטוריה רגבי עמק
כברים, מתפוררים.

וכך, בליל האורות, בין ספורי ההצלחה
בשפת לא-אמם, שמבטאם עדין מסגיר
מים וקרים אחרים, פתאם עומד לבם
מדפק במקדו זמן שונה. אכן,
אלו צלם מי, באמונת ימים עברו, את
אישוני עיניהם הקפואות הנה המצלום מגלה
את הרוצח בדמות ירקון קטן, שתיים שלש אבני
ירושלים או מלוא הטוריה רגבי עמק
כברים, מתפוררים.

כיצד המשורר מאפיין את חיי הנוטשים ואת דמותם? הסבר והדגם את דבריך.

שירים בעקבות השואה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ילדי הצל / בר-ציון תומר

עצמתי את עיני:

אותם קולות רפים,

המהלכים בשקט,

בגריבים.

ילדי הצל.

תמיד עוקפים את גולי השמש

בקפיץ נבלת עקבך.

לא אוקרים דבר.

עם ליל זבואה.

תגנבו בחרבי הזפרון.

תמיד תמיד אותה שתיקת קרון

שנתרמז מילדיו כמו מפחם.

הבלם החם.

בפת הסמך טוטים

העזיבה.

בפנה -

סירת גיד קטנה.

בפתורים.

חוטים.

מלאכים אשר פניהם גון שענה.

הנה הם ממריאים. המריאו. בבר אינם.

רק מערפי בי עוד תקועה עינם.

מי הם ילדי הצל, ומה מאפיין אותם? הסבר והדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

היער השחור / אסתר אטינגר

היער השחור הוא ירק
עציו זקופים, ישרים בסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפשר לשמע אותם מרננים.

היער השחור הוא ירק מבחויץ
ושחור מבפנים.
מרבב קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, נמרים, מבשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחור מסתיר
יותר ממה שהוא מנלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולפזבים.
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם היתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוהו לב מפרפר, מקשיב
אל חירים.

הסבר את התפקיד של היער השחור בבניית משמעות השיר.

בסס את תשובתך על דוגמאות מהשיר.

/המשך בעמוד 18/

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 19-21 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפורים מאת עגנון

19. ברבים מן הסיפורים של עגנון הדמויות המרכזיות או הדמויות הסובבות אותן מוצגות באור ביקורתי. הצג את הביקורת על הדמויות בסיפור מאת עגנון שלמדת, והסבר כיצד הביקורת נבנית במהלך הסיפור.
20. סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון), סיפורים מתורגמים
בחר במוטיב מרכזי מסיפור קצר שלמדת, תאר את הופעותיו בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית משמעות הסיפור.
21. "אח קטן" / רונית מטלון
"אח קטן" הוא סיפור המתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון. דון בטענה זו, והסבר כיצד תהליך זה מעוצב בסיפור.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 22-26 (28 נקודות).

שים לב: על שאלות 22-23 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 26.

22. האם אתה ממליץ לחברך לקרוא רומאן או נובלה שלמדת (**כולל** "בדמי ימיה" ו"הזקן והים")? נמק את דבריך, ובסס אותם על שניים מן הרכיבים האלה: דמויות ביצירה, המספר ביצירה, אירועים מרכזיים בעלילה, סגנון היצירה וסיומ היצירה.

23. מה מאפיין את חיי הנפש של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת? באילו אמצעים (התנהגות הדמות, מספר כל יודע, מונולוגים, דיאלוגים וחלומות) מעוצבים חיי נפש אלה? הסבר והדגם את דבריך.

"בדמי ימיה" / שמואל יוסף עגנון

24. לפניך הרהור של תרצה. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריך.

[...] חשבתי כי עתידות איש ומעלליו על פי אחרים נחתכים.

האם סיפור חייה של תרצה מאשש דברים אלה או מפרך אותם? הסבר ונמק את דבריך.

"הזקן והים" / ארנסט המינגווי

25. האריות באפריקה וג'ז דימאג'יו הם מוטיבים החוזרים בהרהוריו ובחלומותיו של סנטיאגו.

הסבר מה הם מסמלים, וכיצד הם תורמים לעיצוב דמותו של סנטיאגו. הדגם את דבריך.

שים לב: על שאלה 26 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

26. סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן שלמדת.

כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומאן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר

והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 20/

פרק רביעי – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 27-36 (28 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

27. אחד השלבים החשובים ביותר בטרגדיה היוונית הוא ההכרה של הגיבור בטעותו. תאר שלב זה בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך"), והסבר מה הוביל את הגיבור הטרגי להכיר בטעותו, וכיצד הוא התמודד עם הכרה זו.

"אנטיגונה"

28. הצג את הקינה של אנטיגונה בזמן שהיא מובלת למערת הקבר. מה קינה זו מלמדת על דמותה של אנטיגונה? הסבר והדגם את דבריך. לדעתך, האם קינה זו יכולה לשנות את היחס של הצופים והקוראים כלפי אנטיגונה? הסבר את דבריך.

"אדיפוס המלך"

29. הצג את דברי אדיפוס לאחר שהתגלתה האמת ולאחר שיוקסטה התאבדה. מה אפשר ללמוד מדברים אלה על דמותו של אדיפוס ועל גורלו? הסבר והדגם את דבריך.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

30. אילו ערכים מקודשים מופרים בטרגדיה של שקספיר שלמדת, וכיצד הפרת הערכים בטרגדיה זו מובילה להשתלשלות העלילה עד לסופה הטרגי? הסבר והדגם את דבריך.

"המלט"

31. התנהגותו של המלט מעידה על צדדים שונים ואף מנוגדים באישיותו. הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת הטרגדיה.

"המלך ליר"

32. המלך ליר הולך ומתפכח במהלך הטרגדיה, ודמותו נעשית עמוקה ואנושית יותר. הסבר כיצד תהליך ההתפכחות הזה בא לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה. בסס את דבריך על שתי סצנות מן הטרגדיה.

"מקבת"

33. נבואת המכשפות בתחילת המחזה מתממשת במלואה במהלכו. עם זה, אפשר לטעון כי דרך המימוש של נבואה זו נתונה לבחירה המוסרית ולמעשיהם של מקבת ושל לידי מקבת. הסבר והדגם קביעה זו.

"אותלו"

34. מצד אחד דסדמונה היא אישה עצמאית, המודעת לקסמיה ולכוחה, ומצד אחר היא קרבן לגברים שבסביבתה. הסבר כיצד שני צדדים אלה באים לידי ביטוי בטרגדיה.

מחזה מודרני (מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20)

35. בחר בדמות של אישה מן המחזה המודרני שלמדת. תאר את הדמות שבחרת, והסבר את השפעתה על הסובבים אותה.
36. תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות מרכזיות במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד מערכת יחסים זו מאירה בעיה או קונפליקט העומדים במרכז המחזה.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

שים לב: פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 37 (16 נקודות).

37. לפניך הסיפור "הקן" מאת מאיה ערד*. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הקן / מאיה ערד

התיישבנו במרפסת המקורה, הבנויה מעץ החצר, משקיפה על שיחים, עצי הדר, מזרקות ופסלים. הקן צץ מיד מול עיני, מונח על הקורה התומכת את גג המרפסת. כדור קטן משוכלל, עגול וסבוך. מאות זרדים דקיקים נטוו בצפיפות ליצור מסתור עמוק, שרק פתח צר אפשר לציפורים הועירות שבנו אותו להיכנס אליו ולדגור על הביצים.

בעלת הבית מזוגה שתייה והתיישבה מולנו. היא פרשה זה עתה מעבודתה, סיפרה. עכשיו היא עסוקה בפרויקט חדש: בניית בית באי יווני. היא מתכננת לבלות שם את רוב זמנה כשתושלם הבנייה ולהתמסר לשתי האהבות הגדולות שלה, שחייה והפלגה. בפירוט תיארה את המיקום המושלם שבחרה, עם גוף אל הים ופרטיות גמורה, את הארכיטקטית הנהדרת ששכרה, החדרים מלאי אור השמש. והאי עצמו – פשוט נפלא. אותנטי לגמרי. עם אוכלוסייה מקומית, כפרים ציוריים, טברנות של פעם. הוא גם יישאר כזה, הבטיחה, מפני שהתושבים הצביעו זה עתה נגד פיתוח יתר. היה להם הרבה מזל עם אישורי הבנייה: הבית שלהם יהיה האחרון באי שתהיה לו ברכת שחייה פרטית.

בעלה, מבוגר ממנה בכמה שנים, ישב לצדה והקשיב. מה היינו צריכים את זה, מלמל בשקט, בעברית. כאילו הבינה את דבריו, הוסיפה אשתו: "זוה גם קרוב לישראל. אם כי עכשיו, כשגם אחיו מת, כבר אין לנו אף אחד שם."

צחוק וצעקות נשמעו מהגינה. היא הביטה בילדות שלי שהתרוצצו שם. "התינוק שלי בן שלוש ואחת", אמרה. "זה עובר כל כך מהר."

כשהסבה את ראשה נפל פתאום מבטה על הקן. צווחה שבין אימה להפתעה נפלטה מפיה. "זה קן! יש כאן קן! קראה. "הוא ריק, התאכזבה כשניגשה אליו. "בטח נשאר כאן מהשנה שעברה. "היא העבירה את מבטה על פני החצר, על הילדות המשחקות, ושוב אל הקן. "בכל זאת", אמרה, "זאת הפתעה געימה. סימן שמהו עשיתי בסדר, אם הציפורים החליטו לבנות כאן את הקן שלהן."

* מאיה ערד – סופרת ישראלית המתגוררת בארצות-הברית, ילידת 1971. מספריה: מקום אחר ועיר זרה: רומאן בחרוזים (2003), תמונות משפחה (2008), העלמה מקאזאן (2015).

- א. תאר את דמות המארחת. בתשובתך התבסס על שני דוגמאות מן הסיפור. (6 נקודות)
- ב. לדעתך, מהי המשמעות של הסיפור "הקן"?
- הסבר את התרומה של מוטיב הקן והבית לבניית משמעות זו. הדגם את דבריך. (10 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך